

What do you see?

ཁྱེད་ཀྱི་གང་མཐོང་ཐུབ་བཅུ།

Or do you maybe see something else?

ཡང་ན་ཁྱེད་ཀྱི་གཞན་དག་གང་མཐོང་ཐུབ་བཅུ།

This experiment of observation may be a **Symbol** for the fact that reality cannot be recognised as a whole. One always sees part of it, what means one considers it from a certain point of view (through certain glasses).

བརྟག་དཔྱད་འདིའི་བརྟོག་ཞིབ་ནང་དངོས་འབྲེལ་གྱི་ཆེད་དུ་མཚོན་ཏེ་གསུང་གི་དངོས་ཡོད་ཚང་མ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཐུབ་མི་སྲིད། གང་ཟག་ཞིག་གི་རྒྱན་དུ་ནས་ཆ་ཤས་ཞིག་མཐོང་གི་ཡོད། གང་ཟག་ཞིག་གི་སྒྲ་ཕྱོགས་ངེས་ཅན་ཞིག་ནས་བསམ་ཞིབ་བྱེད་པ་དེའི་གོ་དོན་གང་རེད། (ངེས་ཅན་གྱི་མིག་ཤེལ་བརྟུན།)

So **Natural Science** actually is not “true”. A scientist looks at Nature through **rational** glasses.

དེ་འདྲ་སོང་ཅང་སྲིར་བཏང་གི་ཚན་རིག་ནི་དངོས་ཡོད་ཀྱི་ལྷན་པ་མིན། ཚན་རིག་པས་རང་བྱུང་ལ་རྒྱ་མཚོན་ལྷན་པའི་ཡང་ན་རྟོག་དཔྱད་ཅན་གྱི་མིག་ཤེལ་བརྟུན་བརྟུན་ཡོད།

This rational point of view **is limited** by

- Observation
- Measurement
- Verification / Repetition

རྒྱ་མཚོན་ལྷན་པའི་སྒྲ་ཕྱོགས་དེ་ལ་མཚམས་ཡང་ན་སྤྲོ་མཐའ་ཡོད།

བརྟོག་ཞིབ།

ཚད་འཇུག་བ།

བདེན་པ་ཁུངས་རྒྱུ་ལ། རྒྱུ་རྒྱུ་དང་།

1. What is Natural Science?

(briefly Science)

From Latin scientia: to know

Science is concerned with discovering and recording natural phenomena. It limits itself to what can be observed, measured and verified.

Science means mainly...

- Outside world ↔
- Knowledge / intellect ↔
- Quantity (how much?) ↔
- Matter ↔
- Experiments /measurements ↔

ཚན་རིག་གི་གོ་དོན་གཙོ་བོ།
ནང།

- ཕྱི་ལོ་འཛམ་གླིང། ↔
- ཤེས་ཡོན། ཤེས་སྒྲོབས། ↔
- སྒྲིན་འབོད། (གཞོན།) ↔
- དངོས་པོ། ↔
- བརྟག་དཔྱད། ཚད་འཇུག་བ། ↔

Science meets Dharma

One could say: Science and Dharma are two different points of views of the Universe.

The main focus lays on the word “meets”. This could mean:

- Communication /coming closer to each other
- Characteristics in common
- Exchange / Learning from each other
- Comparing the two points of views, for example colours or elements

ཚན་རིག་དང་ནང་ཚོས་བརྗེད་འབྲེལ།

གང་ཟག་ཞིག་གི་གསུངས་ལྟུང། འདིག་རྟོག་འདིའི་ནང་ཚན་རིག་དང་ནང་ཚོས་ནི་བསམ་ཕྱོགས་མི་འདྲ་བ་གཉིས་རེད།

དོ་སྣང་གཙོ་བོ་ཐ་སྙད་ལྟག་པ་ཡང་ན་བརྗེད་འབྲེལ་ལ་བརྟེན་ཡོད། དེའི་གོ་དོན་ནི།

- འབྲེལ་ལམ། བརྟེན་ཉེ་བར་ཡོང་བ།
- འདྲ་མཚུངས་ཀྱི་མཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་སྒྲིན་ཚོས།
- བརྗེ་ལེན་བྱེད་པ། བརྟེན་ནས་སྒྲོད་བ།

ཚན་རིག་གི་རི་དེ།

ཡི་ཀྱི་ན་སྐད་ཡིག་ནང། (Scientia) ཞེས་པ་དེ་གིས་
བའི་ དོན་ལ་གོ།

ཚན་རིག་གི་བྱེད་སྒོ་གཙོ་བོ་ནི་གསལ་པ་འཚོལ་ཡག་
དང་སྒྲིན་དུ་ཡོད་པའི་རང་བྱུང་ཁམས་ཀྱི་གནས་སྟངས་
ནམས་བསྟུ་རུགས་བྱེད་ཡག་དེ་ཡིན། བྱེད་སྒོ་དེ་
གཉིས་ཀྱི་བྱེད་ཚམས་ནི་རྟོགས་ཞིབ་དང། ཚད་འཇུག་
ཡག། བདེན་དཔང་རྒྱུད་བྱེད་ཡག་བཅས་ཡིན།

in contrast to...

- inside world
- wisdom / intelligence
- Quality (specific characteristics)
- Spirit
- Individual experience, meditation

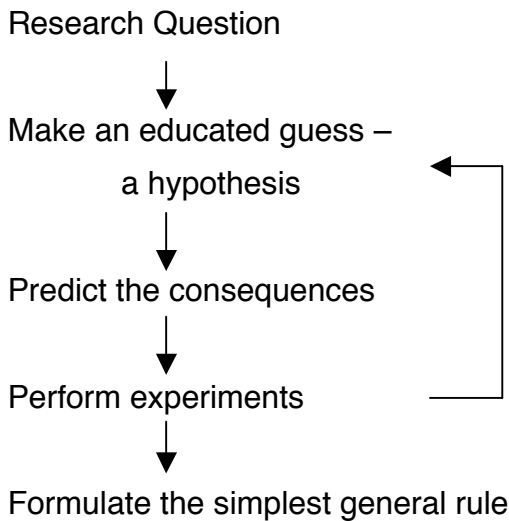
མི་འདྲ་བའི་སྒྲིན་ཚོས།

- ནང་དོས་ཀྱི་འཛམ་གླིང།
- ཤེས་རབ། རིག་སྒྲོབས།
- སྒྲིན་ཚོས། (དམིགས་བསམ་ལ་གྱི་སྒྲིན་ཚོས།)
- ནམ་ཤེས།
- རང་ཉིད་ཀྱི་ཉམས་སྒྲོད། སྒྲོམ།

བསམ་ཕྱོགས་མི་འདྲ་བ་གཉིས་མཚུངས་བསྟར་བྱེད་པ། དཔེར་ན། ཁ་དོག་ཡང་ན་ཁམས་རྗེས།

Scientific Method

ཚན་རིག་གི་ཐབས་ལམ།

བརྟག་དཔྱད་ཀྱི་དྲི་བ།
 རགས་པའི་སྒྲུབ་དོན། རགས་པའི་སྒྲུབ་བྱ།
 མཐའ་མའི་འབྲས་བུ་དེ་མ་འོངས་སྟོན་ཤེས་སྒྲུབ་པ།
 བརྟག་དཔྱད་བྱེད་པ།
 བརྟག་དཔྱད་གཞི་བཞག་སྒྱིར་བཏང་གི་སྒྲིག་གཞི་ལས་སྐྱེ་བོ་
 ཞིག་བཟོས།

Example

Touch reception: Two tiny stab wounds at the back, and feeling only one. How is this possible?

དཔེ་མཚོན།
 དེག་བ་བསྟུ་ལེན་གྱི་རྒྱས་པ། གྱི་འདྲུགས་པས་སྐྱལ་བ་མ་རྒྱུང་རྒྱུང་
 གཉིས་ཡོད། གཅིག་ལ་མགོ་གསལ་འཚོར་བ་མེད། འདི་ག་འདྲ་བྱེད་
 ཅས་ཡོང་སྲིད་དམ།

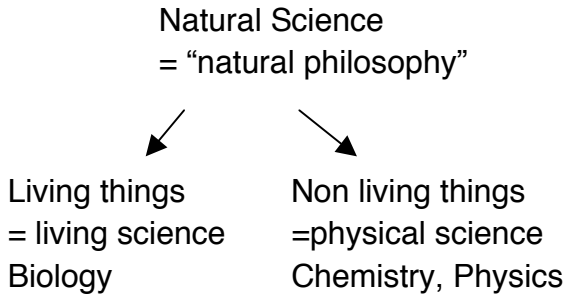
The 3 Steps of a Scientific Prove

- 1. Given a defined instruction how to perform a certain experiment → “If you do...”
- 2. Followed by a direct perception or result depending on the experiment → “then...”
- 3. Which is then confirmed respectively disproved by the performer → “yes” or “no”

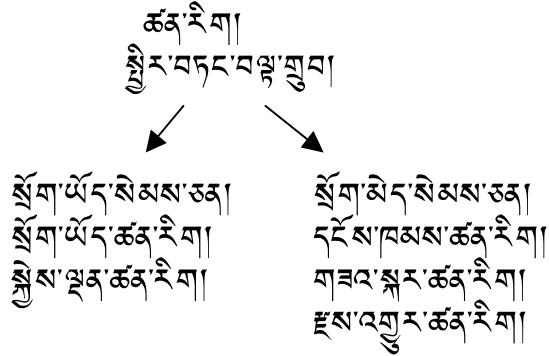
ཚན་རིག་གི་བརྟག་ཞིབ་བྱེད་པའི་གོ་མ་པ་གསུམ་པོ་རྣམས།

- ༡༽ བརྟག་དཔྱད་དེས་ཚན་ཞིག་ག་འདྲ་བྱེད་དགོས་པའི་འགྲེལ་བཤད་རྒྱག་ནས་བཀོད་བྱས་སྟོན། → གལ་སྲིད་བྱེད་ཀྱི་བྱེད་ན།
- ༢༽ བརྟག་དཔྱད་ལ་སྟོས་ནས་གོ་ཚོགས་ཡང་ན་སྒྲུབ་འབྲས་སྟུ་མཐུད། → དེ་ནས།
- ༣༽ བྱེད་པ་པོའི་དེ་དག་རེ་རེ་བཞིན་དུ་ཁུངས་སྒྲུབ་བཟོ་བ་ཡང་ན་ཁུངས་དག་
 མིན་པར་རྟོག་བྱེད། → དེད། ཡང་ན་ མ་རེད།

Science Disciplines གཞི |

ཚན་རིག་གི་དབྱེ་བ། ཡང་ན། ཚན་རིག་གི་རྒྱིག་

Physics is about the nature of basic things such as motion, forces, energy, matter, heat, sound, light, and the inside of atoms.

དངོས་ཁམས་ཚན་རིག་གི་གཞི་རྒྱུ་ལ་དང་། རྒྱགས། རྒྱས་ལྡན་གས། དངོས་ཤོ་ རྟོད། རྒྱ། རོད། དེ་བཞིན་རྒྱལ་ལྡན་གྱི་རང་བཞིན་རྣམས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད་གྱི་ཡོད།

Chemistry is about how matter is put together, how atoms combine to form molecules, and how the molecules combine to make up the many kind of matter around us.

རྗེས་འགྲུབ་ཚན་རིག་གི་དངོས་པོ་རྣམས་ཕྱུངས་པོར་ཆགས་ཚུལ་དང་། རྒྱལ་ལྡན་རྣམས་བསྐྲུས་རྒྱལ་ཆགས་ཚུལ། བསྐྲུས་རྒྱལ་མང་པོས་རང་བྱུང་ཁམས་གྱི་དངོས་པོ་རྣམས་ཆགས་ཚུལ་བཅས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད་གྱི་ཡོད།

Biology involves matter that is alive.

ཕྱོག་ཡོད་ཚན་རིག་གི་ཕྱོག་ཡོད་དངོས་པོ་རྣམས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད་གྱི་ཡོད།

Ecology and Environmental Science

is about the interrelationships of life and the environment.

རྒྱུ་དང་བལྟ་བུ་ཉིན་འགྲེལ་ལ་རིག་པ་དང་ཁོར་ལུག་གི་ཚན་རིག་གི་མི་ཚོ་དང་ཁོར་ལུག་ཕན་ཚུན་མཛུགས་བྱེད་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད།

Earth Science is the study of the earth, such as **Geography**, **Meteorology** and others.

ས་གཞི་ཚན་རིག་གི་འཛུལ་བུ་རྒྱིང་རྒྱོང་གཉིས་བྱེད། དཔེ་ན། ས་ཁམས་རིག་པ། གནམ་གཤིས་རིག་པ། དང་གཞན་པ།

Astronomy deals with objects and phenomena that are outside the earth.

གཟུང་སྐྱར་དབྱེད་རིག་གི་འཛུལ་རྒྱིང་རྒྱོང་གཉིས་བྱེད་འགྲུབ་བཏང་དེའི་དངོས་པོ་མཉམ་དུ་འགྲེལ་བརྗོད་བྱེད་གྱི་ཡོད།

Mathematics (Statistics, Computer Science) is the language of science.

ཨང་ཅི་ས། (ཀམ་ཕུཌར་ཚན་རིག། རྣམ་གྲངས་རིག་
བ།) རི་ཚན་རིག་གི་སྐད་ཡིག་རེད།